

beeld: Rob 't Hart

Groot Klimmendaal in de prijzen met imposant gebouw

Revalideren onder architectuur

Verscholen tussen de hoge bomen op een stuwwal in Arnhem ligt het nieuwe gebouw van revalidatiecentrum Groot Klimmendaal. Het pand is ontworpen door de gelauwerde architect Koen van Velsen. Volgens directeur en revalidatiearts Juan Martina 'ziet de kliniek eruit als een wellnesscentrum.'

Ingrid Lutke Schipholt

Sinds een jaar revalideren patiënten in Arnhem in een majestueus transparent pand met – tussen de boomtakken door – uitzicht op glooiende landerijen. In nog geen jaar tijd won het ontwerp van architect Koen van Velsen twee prestigieuze prijzen.

De Bond van Nederlandse Architecten (BNA) riep het pand uit tot Gebouw van het Jaar 2010. Ook won het dit jaar de Hedy d'Anconaprijs, een prijs voor excellente zorgarchitectuur die is ingesteld door een samenwerkingsverband van het Stimuleringsfonds voor architectuur en het Centrum voor Zorg en Bouw/TNO.

De jury van de BNA vergelijkt het pand met het monumentale voormalige sanatorium Zonnestraal – ontworpen door Jan Duiker – in Hilversum: ‘Niet voor niets roept Groot Klimmendaal herinneringen op aan gebouwen met de grandeur van Zonnestraal, naast toonbeelden van samenwerking tussen architect en opdrachtgever ook gebouwen uit een periode waarin architectuur werd ingezet om mens en maatschappij te verheffen.’ Volgens de jury van de Hedy d’Anconaprijs heeft het pand ‘alle eigenschappen die een mens nodig heeft om beter te worden’.

Geen systeemplafonds

Koen van Velsen is zelden in de publiciteit. Zijn website vermeldt niet meer dan een adres en een fotoserie van Groot Klimmendaal. Al ontwerpt hij tientallen jaren gebouwen, in de zorgsector is hij een nieuweling. En dat zorgt voor een onorthodox ontwerp. Van Velsen breekt met de traditionele architectuur in de gezondheidszorg. Er zijn dan ook geen linoleumvloeren te vinden of systeemplafonds met extreem felle verlichting. Nee, de gangen zijn een combinatie van glas en fris gekleurd beton. Er is veel gebruikgemaakt van nissen en doorkijkjes. Achteraf bezien zijn sommige keuzes voor materialen wat ongelukkig, zo vertelt directeur en revalidatiearts Juan Martina. ‘Het zag er geweldig uit, maar de muurwanden onder het zwembad begonnen al snel te schimmelen omdat er geen vochtwerende laag was aangebracht. En uit de balie van de receptie kwamen stukjes los. Dat komt door de rolstoelen: het is tenslotte een ziekenhuis.’

Transparant

De buitenkant van het pand is imposant. Het gebouw is geïntegreerd in de omgeving. Van Velsen kreeg dat voor elkaar door verschillende keuzes. Ten eerste is het gebouw niet hoger dan de meer dan honderd jaar oude bomen, waardoor het nauwelijks opvalt. Bovendien zijn de gevels deels voorzien van in reliëf aangebrachte donkerbruin gekleurde stroken aluminium zodat ze samenvallen met de kleuren van de boomstammen. De gevel oogt transparant door het vele glas.

‘De kliniek ziet er niet uit als ziekenhuis maar als een wellnesscentrum’, zegt Martina, die sinds tien jaar betrokken was bij de plannenmakerij. ‘En dat is precies de bedoeling. We willen open en transparant zijn. We werken volgens uitkomst-indicatoren zodat we zichtbaar zijn in ons handelen. Dat zie je terug in het gebouw. Mensen moeten zich hier goed en thuis voelen.’

Het pand heeft ook een buurtfunctie

Lopend door het gebouw wijst Martina op de verpleegkamers die alle uitzicht hebben op de bomen en landerijen. Of dit alles een effect heeft op het genezingsproces, daarover durft Martina geen uitspraken te doen. 'Je kunt het effect van de omgeving op het genezingsproces niet meten, daarvoor zijn er te veel variabelen. Ik heb nog nooit hard wetenschappelijk bewijs gezien van evidence-based design (EBD) en healing environment. Toch denk ik wel dat een mooie omgeving de geest goeddoet, wat genezing kan bevorderen, zoals de adepten van EBD beweren.'

Buurtfunctie

Het pand heeft ook een buurtfunctie. Kinderen van scholen in de omgeving krijgen hier hun sportles. Mensen uit de buurt kunnen er gebruik maken van de sporthal, het zwembad of de theaterzaal.

Die bijkomende functie voor de maatschappij was onderdeel van het masterplan waar-

Directeur Juan Martina: 'Een mooie omgeving doet de geest goed.'

aan directie en personeel meedachten. Het revalidatiecentrum had eind vorige eeuw net een fusie van drie instellingen achter de rug en moest een eenheid vormen, zowel in organisatie als in onderkomen op een idyllisch stukje Nederland.

Groot Klimmendaal – een verzameling van gedateerde panden – bestond uit twee aparte

sectoren: klinisch en poliklinisch. Beide sectoren hadden een eigen management en behandelteams. ‘We kwamen tot de conclusie dat twee aparte sectoren niet gewenst waren omdat het continuüm van zorg onvoldoende was gewaarborgd: het was te inefficiënt en de overdracht was een zwakke schakel. We wilden kliniek en polikliniek integreren, maar dan paste het zorgconcept niet meer in het architectonisch concept. We moesten een gebouw krijgen waarbij kliniek en polikliniek onder één dak zouden komen’.

Groot complex

Groot Klimmendaal behoort tot de grote revalidatieklinieken van Nederland. Het heeft een adherentiegebied van bijna een miljoen mensen. Er zijn 120 bedden. Het complex heeft verschillende gebouwen, waarvan gebouw A het pand is van Koen van Velsen. In dit grootste pand zijn de poliklinieken gehuisvest en de afdeling neurorevalidatie met zestig bedden.

Eerst goed doorrekenen

Een jaar geleden is het pand opgeleverd. Groot Klimmendaal onderzoekt de extra kosten ervan. Zo zijn de energie- en onderhoudskosten, vanwege onder meer het vele glas, hoger dan verwacht. En ook de schoonmaakkosten – er zitten veel hoeken en gaten in – zijn meer dan gepland.

Het was de bedoeling ook fase b – nieuwbouw voor de overige oude over het terrein verspreide gebouwen – direct na oplevering van fase a te bouwen.

Martina: ‘We moeten alles eerst nog eens goed gaan doorrekenen. Het oude bouwregime is ten einde en er is nu te veel onduidelijkheid over de nieuwe kapitaallasten waarbij instellingen zelf meer risico dragen. Bovendien zijn banken niet meer zo happig op het verstrekken van leningen. We zouden veel aan exploitatie moeten gaan doen. Wie weet is het verstandiger om de oude gebouwen te renoveren voor de komende tien jaar, al zou ik het liefst willen doorgaan met fase b op korte termijn.’